

2. Konferencja Współczesna Geologia Samorządowa Jastrzębia Góra, 4–6.10.2023

2. Konferencja Współczesna Geologia Samorządowa (2. WGS), zorganizowana przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB), odbyła się w dniach 4–6.10.2023 r. w Jastrzębiej Górze. Wydarzenie to zgromadziło ponad 420 osób (ryc. 1) reprezentujących różne środowiska z całej Polski, w tym: powiatową i wojewódzką administrację geologiczną, Ministerstwo Klimatu i Środowiska, Dyрекcję Generalną Lasów Państwowych, Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych, Generalną Dyrekcję Ochrony Środowiska (GDOŚ), Regionalne Dyrekcje Ochrony Środowiska (RDOŚ), Państwowe Gospodarstwo Wodne *Wody Polskie*, Wyższy Urząd Górniczy, Okręgowe Urzędy Górnicze, a także licznych przedstawicieli przedsiębiorców branży geologicznej i górniczej.

Honorowy patronat nad konferencją objęli: prezes Rady Ministrów Mateusz Morawiecki, minister klimatu i środowiska Anna Moskwa, minister infrastruktury Andrzej Adamczyk, a także prezes Wyższego Urzędu Górniczego, marszałek Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, wojewoda pomorski, prezes Państwowego Gospodarstwa Wodnego *Wody Polskie* i Polskie Stowarzyszenie Geologów Górniczych. Patronatów udzieliły również: Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Górnictwa, Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Górnictwa Oddział w Kielcach, Stowarzyszenie Hydrogeologów Polskich, Polski Związek Producentów Kruszyw, firma *Stellarium Sp. z o.o.*, Polskie Zrzeszenie Wykonawców Badań Podłoża Gruntowego oraz *Poltegor-Institut* Instytut Górnictwa Odkrywkowego.

Uroczystego otwarcia 2. Konferencji Współczesna Geologia Samorządowa dokonał Piotr Dziadzio, główny geolog kraju, wiceminister klimatu i środowiska pełniący funkcję pełnomocnika rządu ds. polityki surowcowej państwa, który podkreślił w wystąpieniu wagę współpracy i zaznaczył, że wszystkie elementy środowiska naturalnego są od siebie wzajemnie zależne i nie można ich rozpatrywać pojedynczo, bez uwzględniania pozostałych.

W ramach 2. WGS zaprezentowano 25 referatów i odbyło się 5 paneli dyskusyjnych, na których poruszano różne aspekty związane z pracą administracji geologicznej. Konferencja ta została przygotowana w ramach projektu finansowanego przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej pn. *Geologia Samorządowa serwis informacyjno-edukacyjny PIG-PIB w zakresie geologii, górnictwa, ochrony środowiska, administracji i przepisów prawa*.

Program pierwszego dnia konferencji obejmował przede wszystkim wystąpienia zaproszonych gości związane z wprowadzonymi zmianami przepisów *Prawa geologicznego i górniczego* (pr.g.g.) oraz z koniecznością współpracy przedstawicieli różnych branż geologicznych i górniczych z pracownikami administracji. Ponadto umieszczono w nim referat dotyczący osuwisk na klifach Bałtyku, stanowiący wprowadzenie do sesji terenowej, w trakcie której uczestnicy mogli poznać problematykę osuwisk oraz sposoby zabezpieczania osuwających się zboczy.

Przez kolejne dwa dni w gronie zaproszonych ekspertów oraz wszystkich uczestników konferencji toczono otwarte dyskusje. Pierwsze trzy panele dyskusyjne dotyczyły problematyki ochrony wód podziemnych i zarządzania wodami w odniesieniu do odkrywkowej eksploatacji kopalni na wszystkich etapach funkcjonowania zakładów górniczych: od uwarunkowań formalnych, regulujących proces uruchamiania kopalń, poprzez ich działanie, aż do likwidacji i rekultywacji terenów pogórnich. Osobny panel dyskusyjny był dedykowany realnemu zapotrzebowaniu użytkowników na informację geologiczną.

SESJA: ODKRYWKOWA EKSPLOATACJA ZAWODNIONEGO ZŁOŻA – UWARUNKOWANIA FORMALNE

Pierwszy panel dyskusyjny, pn. *Odkrywkowa eksploatacja zawodnionego złoża – uwarunkowania formalne*, rozpoczął się wykładem wprowadzającym *Odkrywkowa*

Ryc. 1. Uczestnicy 2. Konferencji Współczesna Geologia Samorządowa na sali obrad w Jastrzębiej Górze. Fot. D. Kafara

eksploatacja zawodnionego złoża – nadzór i kontrola prowadzonej działalności, który wygłosił Janusz Orlof – zastępca dyrektora Departamentu Ochrony Środowiska i Gospodarki Złożem w Wyższym Urzędzie Górniczym. Poruszono w nim kwestie:

- metod eksploatacji kopaliny spod lustra wody i wykorzystywanych do tego celu urządzeń;
- zasięgu przewidywanych, negatywnych oddziaływań na środowisko i bezpieczeństwo ludzi;
- zagadnień administracyjnych, dotyczących m.in. opracowywania planu ruchu zakładu górniczego eksploatującego złoża zawodnione i uwzględniania w procesie jego zatwierdzania innych decyzji, w tym decyzji środowiskowych.

Prelegent, omawiając plan ruchu zakładu górniczego, szczególną uwagę zwrócił na problem jego granic, które nie są zdefiniowane w ustawie pr.g.g. Granice te każdorazowo określa przedsiębiorca, uwzględniając definicję zakładu górniczego (art. 6 ust. 1 pkt. 18 pr.g.g.). W wystąpieniu poruszono także tematykę ewidencjonowania zasobów zawodnionych złóż kopaliny w aspekcie ich zagospodarowania i ochrony oraz prowadzonych w tym zakresie kontroli. Podjęto również kwestię gospodarki wodnej, w szczególności w odniesieniu do art. 20 pr.g.g., zgodnie z którym korzystanie z wód kopalnianych w celu zaspokojenia potrzeb zakładu górniczego jest bezpłatne.

Drugi wykład wprowadzający, pt. *Ocena oddziaływania na środowisko kopalni odkrywkowej*, wygłosiła Anna Bieroza-Ćwierzyńska – dyrektor Departamentu Ocen Oddziaływania na Środowisko Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska. W wystąpieniu zostały przedstawione zagadnienia dotyczące: rodzajów przedsięwzięć wymagających decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, a także uznaniowości oraz umiejscowienia decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach w procesie inwestycyjnym. Ważnym elementem prelekcji była informacja o zmianie *Rozporządzenia w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko* w zakresie rozszerzenia listy katalogu przedsięwzięć po 15.10.2023 r. W grupie przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko katalog przedsięwzięć rozszerzono o pkt 35a (wypełnienie odkrywkowego wyrobiska górniczego powstałego w wyniku wydobywania węgla brunatnego wodą w ilości nie mniejszej niż 1000 mln m³ w celu likwidacji zakładu górniczego), natomiast w grupie przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko katalog przedsięwzięć rozszerzono o pkt 69a (wypełnienie odkrywkowego wyrobiska górniczego powstałego w wyniku wydobywania węgla brunatnego wodą w ilości nie mniejszej niż 500 mln m³ i mniejszej niż 1000 mln m³ w celu likwidacji zakładu górniczego). Należy nadmienić, że na etapie opracowywania wniosku do decyzji środowiskowej kwalifikacji przedsięwzięcia do właściwej grupy dokonuje inwestor. Natomiast GDOŚ i geolodzy powiatowi mogą brać udział w ocenie kwalifikacji przedsięwzięcia zaproponowanej przez przedsiębiorcę. Decyzja środowiskowa jest decyzją pełnoprawną i związaną, tj. zawiera ściśle określone podstawy do odmowy jej wydania oraz wiąże organy administracyjne w procesie jej wydania.

Trzeci wykład w pierwszym panelu dyskusyjnym przedstawiła Katarzyna Kudroń – radca prawny Polskiego Związku Producentów Kruszyw. Tematem wystąpienia były *Wybrane zagadnienia z doświadczeń przedsiębiorców*

w postępowaniach administracyjnych związanych z eksploatacją złoża zawodnionego. Tezy wygłoszone w wystąpieniu dotyczyły zakazu eksploatacji złóż poniżej poziomu zwierciadła wód podziemnych ujętych w planach zagospodarowania przestrzennego, zakazu dokonywania zmian stosunków wodnych na obszarach chronionego krajobrazu, odwadniania zakładów górniczych, zmian kierunków rekultywacji, rozumienia definicji dotyczących wód, m.in. wód niezanieczyszczonych, oraz uzyskiwania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach przedsięwzięcia. Podkreślono brak porozumienia z przedstawicielami Lasów Państwowych w sprawie zawodnionego wyrobiska powstałego w wyniku eksploatacji i – co się z tym wiąże – proponowaną zmianę kierunku rekultywacji z leśnego na wodny. Ponadto zwrócono uwagę na przewlekłość i złożoność prowadzonych postępowań administracyjnych, zwłaszcza w aspekcie uzyskiwania niezbędnych zgód środowiskowych, dotyczących m.in. zagadnień związanych z lejami depresji powstałymi w wyniku działalności górniczej.

Po zakończeniu cyklu wykładów wprowadzających Mariusz Dyka, geolog powiatowy ze Starostwa Powiatowego w Gliwicach, otworzył panel dyskusyjny, do którego zostali zaproszeni: Agata Spiżewska – geolog wojewódzki w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Świętokrzyskiego, Katarzyna Kudroń – radca prawny Polskiego Związku Producentów Kruszyw, Anna Bieroza-Ćwierzyńska – dyrektor Departamentu Ocen Oddziaływania na Środowisko w Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Janusz Orlof – zastępca dyrektora Departamentu Ochrony Środowiska i Gospodarki Złożem Wyższego Urzędu Górniczego oraz Jolanta Chochół – dyrektor Państwowego Gospodarstwa Wodnego *Wody Polskie* Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gliwicach.

Dyskusja toczyła się wokół tematów poruszonych we wcześniejszych wystąpieniach, pokazując szerokie pole interpretacji i stosowania przepisów. Paneliści wskazywali wady funkcjonującego systemu i jednocześnie omawiali sposoby oraz możliwe rozwiązania poszczególnych problemów, zarówno pod względem prawnym, jak i merytorycznym.

W dyskusji poruszono temat wydawania odmowy decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach w związku z nieosiągnięciem celów środowiskowych ochrony wód powierzchniowych i podziemnych w wyniku planowanej działalności. Wskazano, że w raportach oddziaływania na środowisko planowanego przedsięwzięcia należy wprost wykazać, że istnieje możliwość nieosiągnięcia tych celów. W takim przypadku korzysta się z derogacji (odstępstw od osiągnięcia celów środowiskowych), które funkcjonują w obowiązującym systemie decyzji administracyjnych. Drugą poruszoną kwestią były zagadnienia dotyczące leja depresji, którego zasięg powinien determinować krąg stron uczestniczących w postępowaniach środowiskowych. Takie podejście mogłoby skutkować przedłużeniem czasu postępowania administracyjnego, jednak później pomogłoby uniknąć wielu problemów na kolejnych etapach procesu inwestycyjnego.

Zwrócono także uwagę na istotną rolę służby mierniczo-geologicznej w funkcjonowaniu zakładów górniczych, w tym wydobywających kopaliny ze złóż zawodnionych. Prawnym obowiązkiem przedsiębiorcy jest zatrudnianie służby mierniczo-geologicznej oraz prowadzenie ewidencji zasobów złoża, co wiąże się z wykonywaniem

corocznych, precyzyjnych pomiarów zasobów wyeksploatowanych wg stanu na 31 grudnia (w przypadku działalności prowadzonej na podstawie koncesji udzielonej przez starostę co 3 lata). Ważne jest zatem określenie jasnych zasad zatrudniania osób w dziale geologiczno-mierniczym, zobowiązanych m.in. do prowadzenia książki uwag, w której powinny być odnotowywane wszelkie niezgodności stwierdzone w stosunku do dokumentacji geologicznej, np. nieracjonalna gospodarka złożem, zmiany warunków geologicznych lub hydrogeologicznych czy zaobserwowane na terenie kopalni zagrożenia. W praktyce książki te nie zawierają żadnych zapisów lub zapisy są na tyle enigmatyczne, że nie stanowią dowodu w przypadku zaistnienia nieplanowanej sytuacji. Odniesiono się także do kwestii kontroli nad sporządzaniem operatów ewidencyjnych zasobów złoża kopaliny, którą sprawuje nadzór górniczy, przy czym zwrócono uwagę, że w przypadku złóż zawodnionych określenie ilości kopaliny wydobytej w danym czasie może być trudne, a czasami nawet niemożliwe.

Podczas dyskusji podniesiono także kwestię treści składanych przez przedsiębiorców wniosków koncesyjnych w kontekście znacznych różnic decyzji koncesyjnych wydawanych przez organy. W celu ułatwienia pracy zarówno organom, jak i przedsiębiorcom padła propozycja, aby we wnioskach umieszczać następujące informacje:

- kąty nachylenia skarp roboczych i stałych;
- rzędną zwierciadła wody;
- warunki wynikające z decyzji oceny oddziaływania na środowisko (OOŚ) – zaleca się w tym przypadku konsultacje z RDOŚ i GDOŚ;
- wymiary pasów ochronnych nowego przedsięwzięcia (często zadania to jest niemożliwe do zrealizowania, gdy przedsięwzięcie już funkcjonuje);
- zasięg leja depresji.

Ponadto zwrócono uwagę, że w przepisach brakuje wskazówek i metod dotyczących obliczania zasięgu leja depresji, również w przypadkach określania wspólnego leja depresji wytwarzanego przez sąsiadujące ze sobą zakłady górnicze. Zakłady te określają zasięgi lejów jednostkowo, bez uwzględniania, że w praktyce działalność wszystkich zakładów łącznie generuje jego powstanie i wszystkie oddziałują na jego zasięg i parametry. Problem ten jest jednakże marginalizowany.

W trakcie panelu poruszono także istotny problem podejścia organów administracji do merytorycznych treści przedkładanych dokumentacji. Jako przykład wskazano dokumentację hydrogeologiczną, które mimo że zostały poprawnie opracowane przez osoby doświadczone, często także przez zespoły z jednostek naukowych (co powinno świadczyć o ich wysokim poziomie merytorycznym), są kwestionowane lub nieuznawane przez organy administracji. Być może kwestie te powinny zostać doprecyzowane stosownymi przepisami. Zmian uregulowań prawnych lub wypracowania odpowiednich rozwiązań wymagają także zasady ustalania pasów ochronnych poszczególnych obiektów, np. cieków wodnych, gdyż przepisy obowiązującej normy są sztywno stosowane niezależnie od wielkości i rodzaju takich cieków. Kolejnym zagadnieniem było to, czy i w jaki sposób wykazać brak wpływu eksploatacji żwirów i piasków na wody podziemne, gdy nie ma potrzeby opracowywania dokumentacji hydrogeologicznej.

Zwrócono również uwagę na fakt, że w opracowaniach mających na celu uzyskanie decyzji OOŚ w odniesieniu do złóż zawodnionych często brakuje szczegółowych informacji dotyczących planowanej gospodarki wodnej, to jest sposobu i ilości wykorzystywania wód na etapie eksploatacji, co utrudnia pracę organom opiniującym i niejednokrotnie niepotrzebnie wydłuża prowadzone postępowania administracyjne.

Wśród życzeń i oczekiwań dotyczących przyszłości funkcjonowania administracji i prowadzenia postępowań, w tym wydawania decyzji, sformułowano następujące postulaty:

- połączenie decyzji OOŚ i decyzji ws. realizacji przedsięwzięcia (np. koncesja);
- potrzeba ustalenia komisji dialogu oraz potrzeba rozmów o problemach prawnych;
- wzmocnienie roli wymogów środowiskowych w decyzjach OOŚ;
- jak najbardziej szczegółowa analiza wykorzystywania wód w opracowywaniu OOŚ;
- przyspieszenie i skrócenie procedur administracyjnych;
- wypracowanie zasad współpracy i relacji partnerskich przedsiębiorców z administracją;
- możliwość zaskarżania decyzji administracyjnej (w przypadku wystąpienia błędów);
- zmiana rozporządzenia w sprawie dokumentacji hydrogeologicznej (zapis o możliwości żądania dokumentacji odwodnienia złoża, opracowanej na podstawie obliczeń z użyciem metod modelowania matematycznego);
- uznanie PGW *Wody Polskie* za stronę w procedurze wydawania koncesji;
- zawarcie w dokumentacji hydrogeologicznej stopnia wykorzystania dostępnych zasobów zgodnie z planami dla jednolitych części wód (np. udział procentowy);
- przedstawienie w dokumentacji hydrogeologicznej informacji dotyczącej wpływu przedsięwzięcia na wody powierzchniowe;
- prawne uwzględnienie opracowania dokumentacji hydrogeologicznej dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na wody podziemne;
- ujednoczenie definicji pojęć w różnych dokumentach.

SESJA: GOSPODAROWANIE WODAMI W ASPEKTCIE FUNKCJONOWANIA ODKRYWKOWYCH ZAKŁADÓW GÓRNICZYCH

Tematem przewodnim kolejnej sesji było: *Gospodarowanie wodami w aspekcie funkcjonowania odkrywkowych zakładów górniczych*. Referaty wprowadzające wygłosili Magdalena Worsa-Kozak z Politechniki Wrocławskiej (*Gospodarka Wodna Obiegu Zamkniętego w górnictwie odkrywkowym – w stronę ideału*), Kazimierz Rózkowski z Akademii Górniczo-Hutniczej (*Możliwości ograniczenia wpływu eksploatacji odkrywkowej surowców skalnych na środowisko wodne w praktyce*) oraz Marcin Bocheński z Ligi Ochrony Przyrody (*Eksploatacja spod lustra wody szansą na zwiększenie bioróżnorodności i stabilizację warunków hydrogeologicznych*).

W pierwszym referacie Magdalena Worsa-Kozak poruszyła istotne kwestie związane z prowadzeniem w odkrywkowych zakładach górniczych gospodarki wodnej o obiegu zamkniętym. Prelegentka przedstawiła zasadę 4R – *Refuse – Reduce – Reuse – Recycle* (odrzucaj – ogranicz – wykorzystaj ponownie – poddaj recyklingowi), której wprowadzenie do cyklu życia kopalni może przynieść wymierny efekt zarówno dla środowiska, jak i przedsiębiorcy. Omówiła także zasady idealnie funkcjonującego systemu, wskazując przy tym uwarunkowania uniemożliwiające jego wdrożenie. Dotyczyły one przede wszystkim zmniejszenia świadomości społecznej, niedostatecznej edukacji, skomplikowanych procedur formalnych czy braku dostosowania do realnych potrzeb wnioskodawców wydawanych pozwoleń i organów za nie odpowiedzialnych. Zwróciła również uwagę na dużą częstotliwość zmian ustawy *Prawo geologiczne i górnicze*, co może mieć wpływ na trudności w stosowaniu jej zapisów.

Referat Kazimierza Rózkowskiego dotyczył możliwości ograniczenia wpływu górnictwa odkrywkowego na środowisko wodne. Na przykładzie rekultywacji wyrobiska Kopalni Dolomitu Radkowiec, przekształcanego w zbiornik wodny, zaprezentowano możliwość ochrony pobliskiej rzeki poprzez zmniejszenie leja depresji w wyniku pompowania wody z odwodnienia wyrobiska Kowala Mała do rekultywowanego wyrobiska w Radkowicach.

W trzecim referacie Marcin Bocheński przedstawił studium przypadku Żwirowni *Żagań-Miodnica*. Zmiany w procesie eksploatacji oraz realizacja prac rekultywacyjnych przyczyniły się do sukcesywnego wprowadzenia oraz zachowania bioróżnorodności na terenach poeksploatacyjnych. Zgodnie z decyzją starosty rekultywacja jest prowadzona w kierunku wodno-rolno-leśnym i odbywa się w miarę postępu prac wydobywczych. Na terenach rekultywowanych różnorodność biologiczna jest uzależniona m.in. od warunków glebowych, wieku czy stanu jej aktywności. Urozmaicona linia brzegowa zbiorników wodnych sprzyja tworzeniu ektonowych (tzn. przejściowych) siedlisk roślin i zwierząt. Autor referatu stwierdził, że dobrze zaplanowana rekultywacja stanowi istotny czynnik rozwoju bioróżnorodności. Nie bez znaczenia jest również możliwość powiązania efektu prac rekultywacji (tj. rozwoju bioróżnorodności) z sieciami ekologicznymi, hydromorficznymi czy hydraulicznymi rekultywowanego obszaru.

Po wykładach wprowadzających Waldemar Kaźmierczak – geolog wojewódzki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego – rozpoczął panel dyskusyjny, do którego zostali zaproszeni: Radosław Kaniewski – geolog powiatowy ze Starostwa Powiatowego w Świdnicy, Wojciech Chudzik – geolog z firmy *Lafarge*, Kazimierz Rózkowski z Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, Jarosław Mgłośnik – geolog z Wyższego Urzędu Górniczego, Magdalena Worsa-Kozak z Politechniki Wrocławskiej, reprezentująca również Stowarzyszenie Hydrogeologów Polskich oraz Anna Wiśniewska z PGW *Wody Polskie*.

Podczas panelu poruszono problem braku wody w studniach położonych w sąsiedztwie zakładów górniczych, spowodowanego kumulacją działań inwestycji wydobywczych, w tym spod lustra wody. Zwrócono uwagę, że zasadniczo eksploatacja zawodnionego złoża spod lustra wody, bez potrzeby odwodnienia, nie wpływa na zmianę stosunków wodnych. Jedynie w przypadku prowadzenia eksploatacji wraz z odwodnieniem zakładu górniczego zasięg leja

depresji może stanowić zasięg negatywnego oddziaływania takiej inwestycji. Skutecznym rozwiązaniem, mającym na celu przeciwdziałanie negatywnym skutkom, mogłoby być wykonanie analizy ryzyka, w której należałoby zwrócić uwagę na oddziaływanie kopalni na środowisko wodne z uwzględnieniem poziomu eksploatacyjnego. Przedstawiono też wiele przykładów udanej rekultywacji wyrobisk w kierunku wodnym, w tym również wyrobisk po eksploatacji węgla brunatnego. Omówiono tematykę odbudowywania retencji powierzchniowej po zakończeniu odwadniania kopalni odkrywkowej, zwracając uwagę na to, że w tym przypadku woda kopalniana, zgodnie z przepisami prawa, stanowi ściek. Być może warto się pochylić nad zmianą przepisów również w tym zakresie. Niewątpliwie, bez względu na wielkość zakładu górniczego, konieczne jest długofalowe podejście, przewidywanie przyszłości i planowanie rekultywacji przed etapem eksploatacji. Podjęto również tematykę retencji wód kopalnianych do celów przemysłowych, zwłaszcza w odniesieniu do przepisu umożliwiającego bezpłatne korzystanie z wód kopalnianych dla zaspokojenia potrzeb zakładu górniczego. Ponadto poruszono kwestię udziału PGW *Wody Polskie* w procesie inwestycyjnym.

W zakładach górniczych prowadzących eksploatację złóż zawodnionych niezwykle ważna jest kwestia bezpieczeństwa, szczególnie związana z odwadnianiem wyrobisk. Z uwagi na to, że wody mogą mieć negatywny wpływ na bezpieczeństwo zakładu górniczego (np. wody opadowe dostające się do wyrobisk powodują zagrożenia osuwiskowe i obrywy warstw skalnych), a służby geologiczno-miernicze w zakładach górniczych odgrywają dużą rolę w projektowaniu odwodnienia, omówiono przepisy prawne dotyczące tych zagadnień. Zwrócono także uwagę na brak informacji o zagrożeniach wynikających z pogorszenia jakości wody, zwłaszcza na obszarach mniejszych złóż, podlegających starostom, oraz o braku przepisów prawnych dotyczących wpływu na wody podziemne np. stacji przeładunkowych paliwa, zlokalizowanych na terenach zakładów górniczych.

W panelu tym, podobnie jak na poprzedniej sesji, wybrzmiała kwestia postępowań administracyjnych, które powinny być prowadzone w sposób sprawny i jednolity. Podniesiono także zasadność i obowiązkowość stosowania Polskich Norm, które niewątpliwie należy zaktualizować, m.in. z uwagi na wdrażanie nowych technologii (np. budowa farmy fotowoltaicznej na brzegu kamieniołomu lub w strefie rozrzutu). Podsumowaniem panelu dyskusyjnego było sformułowanie następujących wniosków i najpilniejszych działań do wdrożenia:

- zabranie starostom kompetencji do wydawania koncesji wydobywczych;
- zróżnicowanie podejścia administracyjnego w zależności od rodzaju zakładów górniczych (inne wobec małych i inne wobec dużych);
- weryfikacja normy dotyczącej pasów ochronnych i zgłoszenie zmian do Polskiego Komitetu Normalizacyjnego;
- wprowadzenie do ustawy *Prawo wodne* definicji wód czystych;
- sformułowanie definicji wody podczyszczanej z celami środowiskowymi;

- ❑ ujednoczenie procedur i nawiązanie współpracy między administracją i przedsiębiorcami;
- ❑ edukacja przedsiębiorców, społeczeństwa i urzędników;
- ❑ zmiany definicji terenu górniczego, umożliwiające stosowanie jej do geotermii lub otworów wiertniczych (aktualnie teren górniczy jest utożsamiany z zasięgiem leja depresji, czyli, zgodnie z definicją, szkodliwym wpływem zakładu górniczego);
- ❑ uproszczenie i skrócenie ustawy pr.g.g.

SESJA: LIKWIDACJA ZAKŁADÓW GÓRNICZYCH W ODNIESIENIU DO WARUNKÓW ŚRODOWISKOWYCH

Ostatnią sesję drugiego dnia konferencji poświęcono problematyce *Likwidacji zakładów górniczych w odniesieniu do warunków środowiskowych*. Referaty wprowadzające wygłosili: Janusz Szreder z Nadleśnictwa Miastko (*Nowa metoda rekultywacji terenów pokopalnianych w kierunku leśnym*), Marcin Trzeciak z Nadleśnictwa Kościerzyna (*Zbiorniki wodne jako potencjał ekologiczny w procesie rekultywacji terenów pokopalnianych*) oraz Wojciech Naworyta z Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (*Unikanie błędów w rekultywacji wyrobisk po eksploatacji piasku i żwiru*).

Pierwszy referat dotyczył studium przypadku Kopalni Piasku i Żwiru *Sepólno* w zakresie optymalizacji metody rekultywacji jej terenu w kierunku leśnym, z odłożeniem nadkładu organicznego (humus) i mineralnego, jego właściwego przechowywania przez okres eksploatacji wyrobiska, jak również starannego powrotu tych warstw na rekultywowaną powierzchnię. Efektem zastosowania nowatorskiej metody było uzyskanie gleby o strukturze zbliżonej do gleb naturalnych, lepszej kondycji zdrowotnej posadzonych drzewek oraz zwiększenia dostępu roślinności do wody.

Drugi referat dotyczył prowadzenia rekultywacji w kierunku leśnym z możliwością tworzenia zbiorników wodnych na terenie Nadleśnictwa Kościerzyna. Prelegent zauważył, że tworzenie zbiorników wodnych w ramach rekultywacji znacznie wzbogaca bioróżnorodność rewitalizowanych terenów poeksploatacyjnych (w szczególności awifaunę, ale także roślinność w strefie przybrzeżnej). Zwrócił także uwagę na warunki, jakie muszą być spełnione, aby kolonie ptaków mogły się osiedlić na takim terenie, tj. ograniczenie drapieżnictwa. Istotną rolę pełnią tu naturalne wyspy lub sztucznie tworzone platformy oddalone od brzegu zbiornika wodnego, skutecznie ograniczające dostęp drapieżników, zwłaszcza lądowych. Stwierdził, że zbiorniki wodne przyczyniają się nie tylko do urozmaicenia monokultur gatunkowych i wiekowych na zrehabilitowanych terenach pogórnich, ale także do urozmaicenia krajobrazu, który często bywa monotony.

Ostatni referat wygłoszony na tej sesji dotyczył unikania błędów podczas rekultywacji wyrobisk po eksploatacji piasku i żwiru, w celu zwiększenia ich bioróżnorodności. Główną ideą wystąpienia było motto: *oddajmy przyrodzie to, co się jej należy*. Autor przedstawił różne podejścia do rekultywacji oraz omówił zagadnienia, które służą wspieraniu bioróżnorodności w procesie rekultywacji. Wskazał na powszechny antropocentryzm w rekultywacji wyrobisk poeksploatacyjnych, zwracając uwagę, że mógłby być on

ograniczany, z uwagi na korzyść samorekultywacji przez przyrodę.

Wzorem poprzednich sesji po zakończeniu cyklu wykładów wprowadzających otwarto panel dyskusyjny, który poprowadził mecenas Hubert Schwarz z Kancelarii *Amadeus*. Do zabrania głosu w panelu zostali zaproszeni: Jolanta Pargieła – geolog powiatowy ze Starostwa Powiatowego w Staszowie, Wojciech Naworyta z Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, Janusz Jureczka – dyrektor Oddziału Górnośląskiego PIG-PIB, Łukasz Machniak z Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, Janusz Orlof z Wyższego Urzędu Górniczego w Katowicach, Janusz Szreder z Nadleśnictwa Miastko oraz Marcin Trzeciak z Nadleśnictwa Kościerzyna. Tematem przewodnim panelu była *Bioróżnorodność a likwidacja kopalń*. Podczas panelu po raz pierwszy podjęto temat oddziaływania eksploatacji podziemnych zakładów górniczych na środowisko, zwracając uwagę na złożoność i skomplikowanie procesów eksploatacji podziemnej w stosunku do powierzchniowej. Z założenia eksploatacja podziemna negatywnie oddziałuje na środowisko (deformacje nieciągłe, osiadanie, wpływ na wody podziemne i powierzchniowe), przy czym zadaniem administracji jest minimalizowanie tego wpływu. Omówiono także wpływ podziemnej eksploatacji na powierzchnię terenu, jaki stwierdzono obecnie w strefie oddziaływań zamkniętej KWK *Siersza*.

Kwestie eksploatacji podziemnej i jej wpływu nie tylko na powierzchnię terenu, ale również na wody podziemne i powierzchniowe, przedstawiono na przykładzie zakładu górniczego ZGH *Bolesław*. W wyniku likwidacji tego zakładu i zaprzestania odwadniania nastąpił wzrost poziomu wód podziemnych, skutkujący m.in. wypłukiwaniem związków chemicznych (tlenków metali), które przedostają się do wód powierzchniowych.

Pozytywnym akcentem dyskusji był przykład dobrze przebiegającej współpracy przedsiębiorców z administracją geologiczną w zakresie rekultywacji i uzyskiwania decyzji rekultywacyjnych w województwie świętokrzyskim. Podkreślono jednakże, że okres 5 lat na wykonanie rekultywacji bywa wystarczający tylko w przypadku małych wyrobisk, natomiast czas na rekultywację dużych obszarów pogórnich powinien zostać wydłużony. Jako przykład podano wodny kierunek rekultywacji dużego wyrobiska, którego samowypełnienie wodą po zaprzestaniu odwadniania może trwać znacznie dłużej niż 5 lat.

Zarówno w referatach wstępnych, jak i w toku dyskusji wskazano, że obecnie priorytetem powinna być rekultywacja zmierzająca do osiągnięcia bioróżnorodności. Podjęto także kwestię rekultywacji w kierunku leśnym, w tym z czasowym wyłączeniem gruntów z produkcji leśnej. W praktyce po zakończeniu eksploatacji na danym terenie funkcjonują dwa modele działań: pierwszy polega na tym, że Lasy Państwowe przejmują te grunty i na własny koszt prowadzą proces rekultywacji, zgodnie z opracowanym planem urządzenia lasu, oraz drugi, gdy przedsiębiorca sam zalesia grunty, w uzgodnieniu z Lasami Państwowymi, i po 5 latach oddaje je Lasom Państwowym. Należy jednakże zwrócić uwagę na to, że termin 5 lat na przeprowadzenie rekultywacji po zakończeniu działalności przemysłowej, obejmujący także przyjęcie się sadzonek, co jest elementem niezbędnym, aby można było uznać rekultywację za zakończoną, może być niewystarczająca.

W procesie rekultywacji bardzo pomagają umowy zawierane przez nadleśnictwa z przedsiębiorcami w sprawie rekultywacji gruntów znajdujących się na terenach leśnych. Istotne są treści umów, które uszczegóławiają informacje dotyczące planowanej i realizowanej rekultywacji wyrobisk. Należy jednakże wziąć pod uwagę, że umowy długoterminowe (np. podpisywane na ok. 20 lat) wymagają czasami zmian w tym zakresie i niewątpliwie ważną jest stała współpraca Lasów Państwowych z przedsiębiorcami.

Istotny problem związany z likwidacją zakładów górniczych i ich rekultywacją stanowi wypełnianie wyrobisk poeksploatacyjnych odpadami. Paneliści niemal zgodnie stwierdzili, że pod tym względem przedsiębiorcy okazują jeszcze brak dojrzałości i odpowiedzialności za środowisko. Bardzo często w procesie rekultywacji jest dokonywane nielegalne składowanie odpadów. Określenie faktycznej skali tego procederu jest niemożliwe z powodu jego sprawnego przebiegu.

Wnioski wynikające z dyskusji panelistów i uczestników konferencji są następujące:

- ❑ dużym utrudnieniem dla przedsiębiorców są problemy z uwzględnianiem granic ich złóż w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego;
- ❑ brak skutecznej procedury zmuszającej przedsiębiorcę do rekultywacji, gdy nie realizuje on ustawowego obowiązku;
- ❑ konieczność uproszczenia i ujednoczenia procedur administracyjnych;
- ❑ konieczność aktualizacji ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych.

SESJA: OCHRONA WÓD PODZIEMNYCH W ODNIESIENIU DO ICH EKSPLOATACJI

Trzeci dzień konferencji rozpoczął się od prezentacji 4 referatów wprowadzających do sesji *Ochrona wód podziemnych w odniesieniu do ich eksploatacji*. W sesji jako wykładowcy udział wzięli: Anna Hajda z Ministerstwa Klimatu i Środowiska, przedstawiając referat pt. *Problemy prawne i merytoryczne przy zatwierdzaniu projektów robót geologicznych w zakresie hydrogeologii – istotne mankamenty projektów w oparciu o doświadczenia organu*, Mariusz Dyka ze Starostwa Powiatowego w Gliwicach, który wygłosił referat pt. *Kluczowe dokumenty planistyczne w gospodarowaniu wodami a ustalanie zasobów ujęć i odwodnień górniczych*, Jolanta Chochół z referatem pt. *Ochrona wód w odniesieniu do przepisów prawa wodnego* oraz Paweł Jarosiński z Przedsiębiorstwa Wielobranżowego JPJ, który zaprezentował swoje spostrzeżenia z dotychczasowej działalności przedsiębiorcy w prelekcji pt. *Ujęcia wód podziemnych a obowiązujące przepisy prawa, z punktu widzenia wykonawcy robót geologicznych*.

Anna Hajda poruszyła m.in. problemy związane z wykonywaniem i zatwierdzaniem projektów robót geologicznych, tj.: nieścisłości w treści projektów robót geologicznych (PRG) – odmienne informacje w różnych miejscach PRG dotyczące tego samego zagadnienia, nieprecyzyjne lub niewłaściwie określenie lokalizacji zamierzonych robót geologicznych, niewystarczające lub też nieodpowiedni opis likwidacji otworów wiercniczych lub wady występujące w decyzjach zatwierdzających PRG.

Mariusz Dyka przedstawił problematykę dokumentów planistycznych w gospodarowaniu wodami, zwracając uwagę na uwzględnianie jednolitych części wód: powierzchniowych i podziemnych. Ważne są w tym zakresie zapisy ustawy *Prawo wodne*, określające cele środowiskowe ochrony jednolitych części tych wód, zwłaszcza w aspekcie późniejszych pozwoleń, np. na pobór wód podziemnych. W wystąpieniu ukazał także różnice w obowiązujących przepisach i wymienił propozycje mające na celu rozwiązanie problemów wynikających z tych różnic.

Jolanta Chochół omówiła aspekty ochrony wód podziemnych, jakie wynikają z dokumentów strategicznych oraz przepisów prawa.

Ostatni prelegent wskazał punkt widzenia wykonawcy robót geologicznych na przepisy dotyczące wykonywania ujęć wód podziemnych. Szczególną uwagę zwrócił na problem wynikający z obowiązku stosowania w tym zakresie zapisów trzech ustaw: *Prawa budowlanego*, *Prawa geologicznego i górniczego* oraz *Prawa wodnego*, a co się z tym wiąże – trudności w poznaniu, zrozumieniu i interpretacji tych przepisów. Ponadto wymienił negatywne i pozytywne aspekty administracyjnego procesu realizacji takiej inwestycji, podkreślając potrzebę uproszczenia procedur i większej dbałości o jakość wykonywanych robót geologicznych.

W panelu dyskusyjnym udział wzięli: Małgorzata Woźnicka (moderator) z Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego, Anna Hajda z Ministerstwa Klimatu i Środowiska, Mariusz Dyka ze Starostwa Powiatowego w Gliwicach, Michał Kowalski – geolog wojewódzki z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, Grzegorz Nikiel – z firmy GEAQUA, GEOBIOS Sp. z o.o., Anna Wiśniewska – z PGW *Wody Polskie*, Jolanta Chochół – z PGW WP RZGW *Gliwice* oraz Witold Mucha – geolog z Wyższego Urzędu Górniczego.

Najważniejszą konkluzją było to, że źle wykonany projekt robót geologicznych skutkuje później źle wykonaną dokumentacją. W związku z tym istotne jest skupienie się na celu projektowania i jak najlepszym opisanie projektu. Zwrócono także uwagę na konieczność uregulowania kwestii stron postępowania w procedowaniu zatwierdzenia projektów robót geologicznych oraz dokumentacji geologicznych. Poruszono też problematykę bilansowania wód podziemnych, w tym w podziale na JCWPd, oraz trudności w ich przeliczaniu, jak również przyczyny przeszacowania zasobów, często wynikające z braku aktualnych informacji o poborze (np. dane prezentowane w bazie POBORY prowadzonej przez PIG-PIB są przedstawiane z ok. dwuletnim opóźnieniem, bo tyle trwa proces pozyskiwania i weryfikacji tych danych). Wspomniano także o potrzebie wyznaczenia stref ochronnych (w tym terenów ochrony pośredniej) w celu zabezpieczenia ujęć wód i o zwracaniu uwagi na jakość wykonywanych na te potrzeby dokumentów.

W trakcie dyskusji rozważano zagadnienie stosowania uproszczonej metody pomiaru dopływu wód i porównywaną jej zalety i wady z dokładniejszym pomiarem poboru wód, zwracając uwagę na fakt, że w bilansie pojawiają się też wody z dopływu nienaturalnego. Jeszcze większe problemy w określaniu dopływu i poboru wód występują na obszarach objętych drenażem górniczym.

Omawiając gospodarowanie zasobami wodnymi, dużo uwagi poświęcono ujęciom wód podziemnych, których głębokość nie przekracza 30 m, a wydajność jest mniejsza

niż 5 m³/dobę (zwykle korzystanie z wód) i które nie wymagają projektu robót geologicznych. Ujęcia tego typu nie są ewidencjonowane, ale obserwacje prowadzone w terenie jednoznacznie wskazują, że skala zjawiska jest duża i pobór z tego rodzaju ujęć jest znaczący. Uczestnicy konferencji jednogłośnie wskazali na konieczność ewidencjonowania takich ujęć, najlepiej w formie uproszczonej, gdyż tylko wtedy możliwe będzie prowadzenie racjonalnej gospodarki wodami podziemnymi. Zwrócono także uwagę na problem nielegalnych studni o głębokości powyżej 30 m p.p.t., teoretycznie nieprzekraczających poboru 5 m³/dobę, a więc tych, które były wykonane bez projektu robót geologicznych. Liczba takich ujęć jest prawdopodobnie bardzo duża. Wielokrotnie podkreślano konieczność edukacji i budowania świadomości społecznej w tym obszarze.

SESJA: INFORMACJA GEOLOGICZNA – REALNE POTRZEBY UŻYTKOWNIKÓW

Ostatnią sesję rozpoczęła mecenas Justyna Bajkowska z Wydziału Dokumentacji Geologicznych Ministerstwa Klimatu i Środowiska, która wygłosiła referat pt. *Informacja geologiczna a tajemnica przedsiębiorstwa*. Na początku wystąpienia przytoczyła definicję informacji geologicznej według pr.g.g. oraz tajemnicy przedsiębiorstwa, zapisaną w ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Następnie wyjaśniła, komu przysługuje prawo do korzystania z informacji geologicznej i na jakich warunkach. Zwróciła uwagę, że informacja geologiczna stanowi własność i dobro Skarbu Państwa, a w pr.g.g. określono zasady jej ochrony.

Agnieszka Chećko, geolog powiatowy z Urzędu Miejskiego w Jaworznie, w wystąpieniu pt. *Informacja geologiczna w polityce planowania przestrzennego*, zwróciła uwagę na to, jakiego typu informacja geologiczna trafia do administracji powiatowej i jak bardzo może być ona ważna, zwłaszcza w rejonie występowania szkód górniczych.

Krzysztof Józwiak, kierownik Zakładu Rozpoznawania i Ochrony Wód Podziemnych Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego, w referacie pt. *Informacja hydrogeologiczna* wyjaśnił zasady dostępu do tej informacji oraz jej zakres zgromadzony w bazach danych państwowej służby hydrogeologicznej.

W panelu dyskusyjnym poświęconym realnemu zapotrzebowaniu na informację geologiczną, moderowanym przez Agnieszkę Chećko, udział wzięli: Anna Szulik – geolog wojewódzki z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, Justyna Bajkowska i Magdalena Piątkowska z Ministerstwa Klimatu i Środowiska, Michał Sokołowski – kierownik Narodowego Archiwum Geologicznego PIG-PIB, Krzysztof Józwiak z PIG-PIB oraz Anna Oleś z firmy GLAREA. W toku rozmowy zaakcentowano łatwość, szybkie tempo i skuteczność dostępu do informacji geologicznej zgromadzonej w NAG. Statystyki wyraźnie wskazują, że zarówno administracja geologiczna, jak i przedsiębiorcy coraz częściej korzystają z elektronicznego dostępu do danych geologicznych, co może skutkować dalszym postępowaniem w przystosowaniu NAG i PIG-PIB do takiego sposobu udostępniania danych. Przedstawiono także tryb zbierania, archiwizowania i udostępniania dokumentów geologicznych zgromadzonych w urzędach marszałkowskich i urzędach powiatowych. Z uwagi na zapowiedziane zmiany w przepisach prawnych, w tym w rozporządzeniu dotyczącym dokumentacji geologicznych, omówiono szczegółowy zakres tych

zmian w odniesieniu do informacji geologicznej. Poruszone także kwestie dotyczące konieczności egzekwowania od wykonawców i przedsiębiorców przekazywania dokumentacji geologicznych niezwłocznie po ich opracowaniu. Zwrócono uwagę na problem jakości informacji geologicznej oraz utratę danych pozyskiwanych jako rozpoznanie geotechniczne, które zgodnie z obowiązującymi przepisami nie powinny być załączane do dokumentacji geologicznych. Temat wywołał intensywną dyskusję uczestników konferencji. Wyrażono opinię, że w rozporządzeniu powinno zostać uszczegółowione, jakie dane powinny być przekazywane jako informacja geologiczna oraz, że opracowywane dokumentacje powinny zawierać tylko konkretne, krótko sformułowane informacje.

Ostatni referat, dotyczący *Problemu zagrożeń geologicznych na obszarach górniczych i pogórnicych*, wygłosił Jarosław Kos z PIG-PIB. Prelegent przedstawił przykłady występowania osuwisk i zapadlisk terenu wywołanych działalnością górniczą. Odniósł się do zapisów prawnych oraz propozycji zmian w ustawach: *Prawo ochrony środowiska*, ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz *Prawo budowlane*.

Konferencję oficjalnie zakończył dyrektor PIG-PIB Mateusz Damrat, dziękując za liczne uczestnictwo i bardzo aktywny udział oraz zapraszając wszystkich na 3. Konferencję *Współczesna Geologia Samorządowa*, która odbędzie się za rok.

Konferencje z cyklu *Współczesna Geologia Samorządowa* mogą mieć ogromne znaczenie dla aktywności zawodowej i sprawnego funkcjonowania branży: geologów, górników, przedstawicieli administracji geologicznej i wszystkich zaangażowanych w ochronę środowiska naturalnego. Uczestnicy tegorocznej konferencji mieli okazję nie tylko do wymiany poglądów i wiedzy, ale przede wszystkim do zacieśnienia współpracy. Niezmiernie cenna była atmosfera przyjaznej otwartości i rzetelnego, merytorycznego dialogu. W trakcie paneli dyskusyjnych oraz w referatach poruszono wiele zagadnień, które sprowadziły się do wniosku o konieczność usprawnienia i ujednoczenia w skali kraju postępowań administracyjnych regulujących funkcjonowanie przedsiębiorców geologicznych i górniczych. Niewątpliwie w dalszym ciągu największym problemem jest obecny stan regulacji prawnych oraz brak umocowania prawnego współpracy pomiędzy instytucjami oraz organami odpowiedzialnymi za gospodarowanie przestrzenią geologiczną. Istnieje jednakże ogromna szansa, że dyskusje prowadzone w kuluarach i podczas paneli dyskusyjnych, niekiedy bardzo intensywne, zaowocują nowymi pomysłami i inicjatywami, które przyczynią się do podniesienia statusu i znaczenia pracy geologów w Polsce, co w dalszej perspektywie przełoży się także na optymalizację racjonalnego zarządzania i wykorzystania zasobów naturalnych kraju.

Organizatorzy bardzo dziękują wszystkim uczestnikom, prelegentom i sponsorom, a także instytucjom, które udzieliły patronatów. Ich obecność i aktywność na konferencji wniosła znaczący wkład w dalszy rozwój geologii i górnictwa. Liczymy, że ta szeroka współpraca będzie trwała i owocna.

*Anna Gabryś-Godlewska, Joanna Krasuska, Joanna Fajfer,
Kamila Broda, Olimpia Kozłowska
Państwowy Instytut Geologiczny
– Państwowy Instytut Badawczy*